Theodor GEORGESCU
(Universitatea din Bucureşti)

Canonul traducerii – Plaut *Bacchides* / Menandru, *Dis exapaton*

Abstract: (The canon of translation - Plaut's *Bacchides* / Menander's *Dis exapaton*) The issue of the influence of the New Greek comedy on Latin comics has been widely debated over time. The opinions oscillated between denying Plaut and Terentius' comedies any originality and, on the contrary, considering the Greek models only as starting points from which the Latin comedians produced their comedies perfectly independent. The debate was possible and was fuelled by the fatality of the absence of a Greek "original" and its transposition / translation into Latin. However, a relatively recent breakthrough can provide a first-time response to this problem. The last century a papyrus (P. Oxy, 64 4407) dating from the III-IV century AD, which contained fragments from the Menander's comedy Δὶς ἐξαπατῶν "Twice Deceiving" or "The Double Deceiver", was discovered and published. For the first time it was possible to confront the text of a New Greek comedy and its "re-elaboration" in Latin, more precisely in Plaut's comedy *Bacchides*. We propose to confront verses 11-30 and 91-112 of Menander's text with vv. 494-560 of the plautine comedy to appreciate *in uiuo* the way the Latin author reports to his model. We will try to provide a response to the thorny problem of the "originality" of the Latin authors towards their Greek models.

Keywords: Plautus, Bacchides, Menander, *Dis exapaton*, Greek-Latin Transaltion

Rezumat: Problema influenței comediei noi greceşti asupra comicilor latini a fost amplu dezbătută de-a lungul timpului. Părerile au oscilat între a nega comediilor lui Plaut şi Terenţiu orice originalitate şi, dimpotrivă, a considera modelele greceşti doar ca pe nişte puncte de plecare de la care comicii latini şi-au elaborat comediile perfect independent. Dezbaterea a fost posibilă şi a fost alimentată de fatalitatea absenţei unui „original" grec şi a transpunerii / traducerii sale în latină. O descoperire relativ recentă poate oferi însă pentru prima dată un răspuns la această problemă. În secolul trecut a fost descoperit şi publicat un papirus (P. Oxy. 64 4407) datând din sec. III-IV p. Chr. care conţinea fragmente din piesa menandreică Δὶς ἐξαπατῶν „Cel ce înşală de două ori" sau „Dubla înşelăciune". În premieră se putea confrunta textul unei comedii noi greceşti şi „reelaborarea" lui în latină, mai precis în comedia *Bacchides* a lui Plautus. Ne propunem să confruntăm versurile 11-30 şi 91-112 din textul lui Menandru cu vv. 494-560 din comedia plautină pentru a aprecia *in uiuo* felul în care se raportează autorul latin la modelul său. Vom încerca astfel să oferim un răspuns spinoasei probleme a „originalităţii" autorilor latini faţă de modele lor greceşti.

Cuvinte-cheie: Plaut, *Bacchides*, Menander, *Dis exapaton*, traducere greacă-latină

O problemă care a frământat filologia clasică de-a lungul vremurilor a fost gradul de independenţă / originalitate al comediografilor latini în raport cu autorii greci de la care s-au revendicat explicit în preambulul pieselor. Dezbaterea a fost întreţinută de pierderea originalelor pieselor greceşti corespondente comediilor păstrate de la Plautus şi Terentius. Această situaţie a oferit specialiştilor un câmp al speculaţiilor foarte amplu: de la negarea oricărei originalităţi a autorilor latini, piesele lor fiind considerate doar nişte traduceri, până la ideea unei totale independenţe faţă de modelele greceşti, invocate astfel de latini doar pentru a da „greutate" propriilor comedii. Situaţia a putut fi repusă în discuţie după descoperirea în secolul trecut a unui papir, datând din sec. III-IV *a. Chr.*, care conţinea fragmente din piesa menandreică Δὶς ἐξαπατῶν „Cel ce înşală de două ori" sau, după cum au preferat alţi traducători, „Dubla înşelăciune", care

BDD-A28935 © 2018 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universităţii de Vest din Timişoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:52 UTC)

constituia modelul comediei plautine *Bacchides*[1]. Pentru prima dată un original grec putea fi confruntat cu versiunea lui latină fie şi în puţinele şi incompletele fragmente menandreice păstrate.

Pentru o înţelegere mai bună a relaţiei dintre comediografii romani şi modelele lor greceşti trebuie să precizăm la ce fază a comediei greceşti se raportează aceştia. Vechea comedie attică, care îşi are perioada de maximă înflorire în a doua jumătate a secolului al V-lea *a. Chr*., a abordat în primul rând subiecte politice sau conexe în orice caz vieţii publice (război, justiţie, corupţie ş.a.), de cele mai multe ori în întrepătrunderea lor. În afară de numeroasele fragmente păstrate de la comediografii vremii mărturie stau piesele integrale ale lui Aristophan. Această fază a comediei se caracterizează în primul rând prin virulenţa cu care sunt atacaţi politicienii epocii, iar acest lucru era posibil doar în condiţiile unei totale libertăţi de exprimare (chiar dacă au existat şi atunci tentative de limitare a atacurilor la persoană). După înfrângerea Athenei de la sfârşitul războiului peloponesiac şi impunerea unui regim autoritar comedia intră într-o profundă criză de identitate, căci este nevoită să-şi reorienteze subiectele. De la o formă literară prin excelenţă militantă în domeniul vieţii cetăţeneşti ea este nevoită, începând cu secolul al IV-lea, să-şi restrângă subiectele la viaţa casnică pentru a nu deranja noile autorităţi. În istoriile literaturii greceşti această fază a comediei este numită convenţional „medie", o etapă în privinţa căreia suntem nevoiţi mai degrabă să ne folosim imaginaţia, căci nu păstrăm decât puţin fragmente, insuficiente pentru a emite judecăţi tranşante. O părere însă despre cum trebuie să fie arătat aceste comedii post-libertate ne-am putea face din ultimele piese ale lui Aristophan, *Adunarea femeilor* şi *Ploutos*, care abordează mai degrabă probleme sociale decât politice.

Cazul imitării din *Bacchides* nu este nicidecum o excepţie, ci este regula unui gen dramatic cunoscut cu numele de *fabula palliata*, care consta în oferirea unor versiuni romane pentru comediile greceşti. Plaut, de exemplu, l-a mai imitat pe Menandru în *Poenulus* după Καρχηδόνιος, *Stichus* după Κόλαξ şi Ἀδελφοὶ ᾱ, *Cistellaria* după Συναριστῶσαι, *Aulularia* poate după Ἄπιστος şi/sau Ὑδρία. Contemporanul lui Ennius, Caecilius Statius l-a urmat pe Menandru în comedia Plocium (gr. Πλόκιον). În cazul lui Terentius cinci dintre cele şase comedii păstrate sunt transpuneri ale pieselor menandreice, păstrând chiar şi titlurile greceşti ale originalelor: *Heauton Timorumenos* după Ἑαυτὸν τιμωρούμενος, *Adelphoe* după Ἀδελφοὶ β' (şi o scenă din Συναποθνήσκοντες a lui Diphilos), *Andria* dintr-o contaminare între Ἀνδρία şi Περινθία, *Eunuchus* după Εὐνοῦχος (dar şi Κόλαξ), *Hecyra* după Ἐπιτρέποντες (dar şi Ἑκυρά de Apollodoros din Karystos). În cazul lui Terentius procedeul preferat al adaptării a fost „contaminarea", adică inserarea într-o intrigă luată dintr-o comedie a unor dezvoltări colaterale şi a unor scene izolate luate dintr-o altă piesă.

Necesitatea comparării comediei latine cu modelele greceşti ale comediei noi nu este doar o concluzie a exegeţilor moderni, ci chiar comediografii latini afirmau din prologul pieselor că ei redau, de fapt, o comedie greacă. Câteva exemple vorbesc de la sine: (*Asinaria,* vv. 10-11) *huic nomen Graece Onagost* (sc. ὀναγός) *fabulae; / Demophilus scripsit, Maccus vortit barbare*; (*Mercator,* vv. 9-10) *graece haec vocatur Emporos* (sc. ἔμπορος) *Philemonis, / eadem Latine Mercator Macci Titi*; (*Poenulus,*

1. Pentru întreaga discuţie v. Handley 1968.

BDD-A28935 © 2018 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universităţii de Vest din Timişoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:52 UTC)

vv. 53-4) *Carchedonius* (sc. Καρχηδόνιος) *vocatur haec comoedia,.... latine Plautus patruus pultiphagonides*; (*Trinummus,* vv. 18-21) *huic Graece nomen est Thensauro* (sc. θησαυρός) *fabulae: / Philemo scripsit, Plautus vertit barbare, / nomen Trinummo fecit, nunc hoc vos rogat / ut liceat possidere hanc nomen fabulam*. Plecând chiar de la felul în care sunt echivalate în latină titlurile pieselor greceşti putem anticipa viziunea generală pe care au avut-o comediografii latini în privinţa felului în care trebuie transpuse în latină comediile din limba greacă. Dacă în cazul pieselor *Mercator* şi *Poenulus* Plaut optează pentru o traducere exactă a termenilor greceşti (ἔμπορος şi Καρχηδόνιος), atunci când este vorba de ὀναγός, *id est* „conducătorul măgarului", preferă să-l echivaleze prin *Asinaria* „preţul măgarilor" (şi nu cum ar fi trebuit, *asinarius*), iar pe θησαυρός „comoara" îl transpune prin prin *Trinumus* „trei bănuţi". O diferenţă şi mai evidentă este în cazul piesei de care ne ocupăm în acest articol: piesa grecească Δὶς ἐξαπατῶν „Cel ce înşală de două ori" sau „Dubla înşelăciune" este redată prin *Bacchides* „Cele două Bacchis". Prin urmare pot exista traduceri exacte, aproximări sau schimbări complete ale titlurilor, în funcţie de intenţiile literare ale autorului.

Această revendicare de la sursele greceşti trebuie însă privită cu circumspecţie de către noi pe de o parte pentru că ideea de originalitate era diferită în antichitate faţă de epoca modernă, iar, pe de altă parte, pentru că s-ar putea să ne aflăm doar în faţa unui artificiu literar de raportare, cu scopul de a da „greutate" piesei latineşti de vreme ce este „traducerea" unui vestit original grecesc. Procedeul ar putea fi tot de origine greacă, căci ştim că, cel puţin în vremea lui Aristophan, exista obiceiul printre autorii debutanţi să-ţi lansezi piesele originale sub numele unor autori consacraţi. De fapt, doar compararea concretă a unui original grec cu transpunerea lui în latină ne poate lămuri cu privire la ce înţelegeau autorii latini prin „traducere" (lat. *vertere / vortere* „a întoarce, a schimba, a traducere"). Singurele exemple pe care le avem la dispoziţie, după cum am arătat, sunt cele două piese scrise la aproape 120 de ani distanţă: Δὶς ἐξαπατῶν (între 317-307 î.Hr.) şi *Bacchides* (189 î.Hr.).

Subiectul celor două comedii pare să fie comun, foarte complicat, aşa cum era moda în vremea comediei noi: un tânăr atenian (Sostratos la Menandru, Mnesilochus la Plaut) s-a dus la Ephes împreună cu un sclav (Syros la Men. / Chrysalus la Pl.) pentru a aduce o sumă mare de bani lăsată acolo de tatăl său, (Demeas la Men. / Nicobulus la Pl.), la un oaspete, unde Sostratos / Mnesilochus se îndrăgosteşte de o curtezană (Bacchis II de la Plaut). Şederea va dura doi ani. Dar Bacchis II este luată de soldatul Cleomachus (ştim numele doar din piesa plautină) şi dusă la Athena. Sostratos / Mnesilochus îi scrie unui prieten (Moschos la Men. / Pistoclerus la Pl.) pentru a afla unde se află iubita sa, Bacchis II. Syros / Chrysalus îl păcăleşte pe bătrânul Nicobulus (ştim numele doar din piesa plautină), tatăl lui Sostratos / Mnesilochus, că au lăsat banii la Ehes (din pricina unor piraţi) pentru a-l determina să se ducă acolo, iar ei să poată cheltui banii cum vor. Moschos / Pistoclerus o găseşte pe Bacchis II, dar ea are şi o soră, Bacchis I, de care se îndrăgosteşte el însuşi. Sostratos / Mnesilochus, auzind de la un pedagog, (Lydos la Men. / Lydus la Pl.), că prietenul său Moschos / Pistoclerus este îndrăgostit de o curtezană Bacchis (Bacchis I, de fapt!), crede că este înşelat şi de prieten şi de Bacchis (II). Syros / Chrysalus îl va înşela a doua oară (dubla înşelăciune!) pe bătrânul Nicobulus, cerându-i bani să-i scape fiul, Sostratos / Mnesilochus, de furia soldatului Cleomachus care îşi vrea plata

BDD-A28935 © 2018 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universităţii de Vest din Timişoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:52 UTC)

pe Bacchis II. Schema de la finalul articolului poate ajuta la înțelegerea relațiilor dintre personaje.

Puținele fragmente păstrate din piesa menandreică nu ne permit să constatăm dacă între cele două piese existau variații ale intrigii. Refacerea subiectului de mai sus a fost realizată aproape exclusiv pe baza piesei plautine. Alte modificări sunt însă evidente. În primul rând titlul: Menandru a ales să o numească „Cel care înşală de două ori", punând deci în centru figura sclavului Syros, care îl păcălește de două ori pe bătrânul Nicobulus. Plaut în schimb alege pluralul grecesc al numelui Bacchis (gen. -ĭdis) (gr. Βακχίς), mizând pe încurcătura între cele două curtezane. Autorul grec pune deci greutate pe una dintre virtuțile proverbiale ale unui personaj emblematic pentru mentalul elen, Odysseus, μῆτις „înțelepciune / înşelăciune", în timp ce Plaut mizează pe efectul de *qui pro quo*, mai pe gustul publicului roman. În al doilea rând, schimbarea unora dintre numele personajelor ar putea fi rezultatul dorinței autorului latin de a obține un efect literar mai puternic în fața publicului de la Roma; de remarcat că ele sunt nume greceşti sau care se construiesc de la un radical grec: Mnesilochus (Μνησίλοχος) în loc de Sostratos, Chrysalus (de la radicalul χρύσεος „de aur") în loc de Syros, Nicobulus (Νικόβουλος) în loc de Demeas, Pistoclerus (din radicalul lui πιστός „demn de încredere") în loc de Moschos.

Cea mai bună metodă însă de a înțelege adaptarea comediei greceşti pe tărâm roman este de a compara textele păstrate. Din puținele fragmente păstrate am ales trei, pe care le prezentăm comparativ în tabelul de mai jos şi asupra cărora oferim în continuare câteva observații:

Δὶς ἐξαπατῶν		*Bacchides*	
vv. 13-7	{(M.π)} αὐτόν τε σῶσον, οἰκίαν θ› ὅλην φίλων. Λυδέ, προάγωμεν. {Λυ}εἰ δὲ κἀμὲ καταλίποις. {(M.π)} προάγωμεν· ἱκανὸς οὗτος. {Λυ} αὐτῶι, Σώστρατε, χρῆσαι πικρῶς, ἔλαυν' ἐκεῖνον τὸν ἀκρα[τῆ. <ἄ>παντας αἰσχύνει γὰρ ἡμᾶς τοὺς φίλους.	vv. 495-9	{Phil.} *serva tibi sodalem et mihi filium*. {Mnes.} *Factum volo*. {Lyd.} *Melius esset, me quoque una si cum illo relinqueres*. {Phil.} *Adfatim est*. {Lyd.} *Mnesiloche, cura et concastiga hominem probe, qui dedecorat te, me amicosque alios flagitiis suis*. {Phil.} *In te ego hoc onus omne impono. Lyde, sequere hac me.* {L.} *Sequor*.
vv. 26-9	{Σω} ....τ]ῶι πατρὶ τὸ χ] ρυσίον· πιθαν[ευομέν]η γὰρ παύσεται ὅταν] ποτ' αἴσθητα[ι, τὸ τῆς πα]ροιμίας, νεκρῶι] λέγουσα [μῦθον.	vv. 515-9	{Mnes.} *mihi decretumst renumerare iam omne aurum patri. igitur mi inani atque inopi subblandibitur tum quom blandiri nihilo pluris referet, quam si ad sepulcrum mortuo narres logos*
fr. 4	ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήισκει νέος	v. 816	*quem di diligunt adulescens moritur, dum valet, sentit, sapit*

BDD-A28935 © 2018 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:52 UTC)

I. Versurile 13-17 (DE) / 495-9 (Bacch.)

Scena se desfăşoară cu trei personaje pe scenă: Sostratos / Mnesilochus, Philoxenus / tatăl lui Moschos şi sclavul Lydos / Lydus. Toţi trei vorbesc despre Pistoclerus / Moschos. Scena are loc în momentul în care Sostratos, care o iubeşte pe Bacchis II, informat de Lydos despre cât de apropiaţi sunt Moschos cu Bacchis (de fapt Bacchis I!), crede că prietenul său îl trădează, iar iubita (Bacchis II) îl înşală. Prima replică îi aparţine tatălui lui Moschos care i se adresează lui Sostratos, cerându-i să-l salveze pe fiul său, Moschos: αὐτόν τε σῶσον, οἰκίαν θ' ὅλην φίλων Λυδέ, προάγωμεν „salvează-l şi pe el şi întreaga casă de prieteni. Lydos, să mergem!". În latină ea a fost echivalată de Plaut prin *serva tibi sodalem et mihi filium ... sequere hac me* „salvează-ţi tovarăşul şi mie fiul ... urmează-mă pe aici" (a doua parte a replicii la distanţă de câteva rânduri). Variaţia din latină este evidentă, iar despărţirea replicii greceşti în două este şi ea relevantă. Apoi replica lui Mnesilochus (*factum volo*) nu apare în greacă. Replica sclavului Lydos: εἰ δὲ κἀμὲ καταλίποις. „dacă m-ai lăsa şi pe mine ..." a ajuns în latină: *melius esset, me quoque una si cum illo relinqueres* „ar fi mai bine dacă m-ai lăsa şi pe mine laolaltă cu acela." Replica tatălui lui Moschos, προάγωμεν· ἱκανὸς οὗτος „să mergem, acesta este suficient", este restrânsă la *adfatim est* „este suficient", iar cuvintele sclavului Lydos, αὐτῶι, Σώστρατε, χρῆσαι πικρῶς, ἔλαυν' ἐκεῖνον τὸν ἀκρα[τῆ. <ἄ>παντας αἰσχύνει γὰρ ἡμᾶς τοὺς φίλους „Sostratos, poartă-te urât cu el, chinuie-l pe acel nestăpânit, căci ne face de ruşine pe noi toţi, prietenii lui", are în latină forma *Mnesiloche, cura et concastiga hominem probe, qui dedecorat te, me amicosque alios flagitiis suis* „Mnesilochus ai grijă şi pedepseşte-l cum se cuvine pe omul care te face de ruşine şi pe tine şi pe mine şi pe alţi prieteni cu neruşinările sale."

II. Versurile 26-9 (DE) / 515-9 (Bacch.)

Fragmentul este extras dintr-un monolog al lui Sostratos / Mnesilochus. Adresându-se spectatorilor, el nu ştie dacă să folosească banii tatălui pentru a o elibera pe Bacchis II sau dacă n-ar face mai bine să-i restituie părintelui banii, după ce a aflat că Bacchis II o înşală (de fapt, cum am văzut, nu era aşa). Textul grecesc spune: τ]ῶι πατρὶ τὸ χ]ρυσίον· πιθαν[ευομέν]η γὰρ παύσεται ὅταν] ποτ' αἴσθηται[ι, τὸ τῆς πα]ροιμίας, νεκρῶι] λέγουσα [μῦθον „[vreau să dau înapoi] tatălui aurul. Deşi vorbeşte convingător, ea va înceta atunci când îşi va da seama, vorba proverbului, că vorbeşte unui mort." În latină a fost luat forma: *mihi decretumst renumerare iam omne aurum patri. igitur mi inani atque inopi subblandibitur tum quom blandiri nihilo pluris referet, quam si ad sepulcrum mortuo narres logos* „am hotărât să restitui acum tatălui meu tot aurul. Va încerca să mă linguşească nitel pe bietul de mine, un sărac, atunci când nu mai poţi îndupleca cu nimic, ca şi cum ai adresa cuvinte la mormânt unui mort". Observăm cum vb. πιθανεύομαι „a vorbi convingător" a fost echivalat cu *subblandior* „a linguşi puţin". Forma din greacă, mai comprimată, a fost dilatată prin introducerea unor adjective sau chiar a unei întregi propoziţii care în versiunea grecească nu există. De observat cum şi forma proverbului suferă o mică schimbare prin adăugarea lui *ad sepulcrum*. Remarcăm de asemenea folosirea grecescului *logos* pentru a păstra ambianţa străină a acţiunii în faţa spectatorilor romani.

BDD-A28935 © 2018 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universităţii de Vest din Timişoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:52 UTC)

III. Fragmentul 4 (DE) / v. 816 (Bacch.)

Versul manandreic are toate datele pentru a intra într-o colecție de *Monostihuri*: ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήισκει νέος „moare de tânăr cel pe care îl iubesc zeii", cu accentul pus prin topică pe propoziția relativă. Citat izolat, în afara contextului, versul a putut deveni o reflecție existențială, o formulă de consolare pentru morțile premature. Această perspectivă modernă i se datorează în primul rând poetului Giacomo Leopardi care, în *Amore e morte,* îl reia sub forma *muor giovane colui che al cielo e caro*. Contextul din piesa plautină aruncă însă o altă lumină asupra acestor cuvinte. Cel care vorbește este sclavul Syros (*id est* δὶς ἐξαπατῶν „cel care înșală de două ori"), căruia îi corespunde Chrysalus la Plaut. Adresându-se aparte către spectatori, cu o falsă compătimire, el vrea să spună că Nicobulus este bătrân și senil și nu-și mai dă seama când este înșelat. Este o remarcă cât se poate de cinică, pentru că chiar el îl înșală, chiar de două ori! Replica este mai bine înțeleasă din continuarea din limba latină: *quem di diligunt adulescens moritur, dum valet, sentit, sapit* „moare tânăr cel pe care îl iubesc zeii, atunci când are forță, este în toate simțurile și știe ce i se întâmplă".

Câteva sumare concluzii pot fi extrase din simpla examinare a celor două texte puse în paralel. Plaut nu traduce *ad litteram* textul grecesc. Mai degrabă îl adaptează pentru publicul roman, constrâns desigur și de rațiuni metrice, recurgând la mai multe procedee: fragmentează replicile din greacă, oferind acțiunii un alt ritm, mai alert; redă în mai multe cuvinte ceea ce în greacă este mai scurt, poate în dorința de a oferi mai multă claritate sau / și pentru că fantezia îl împinge să iasă din limitele originalului; din alte pasaje se poate observa cum realitățile grecești sunt echivalate cu unele latinești în dorința de a face cât mai accesibilă acțiunea pentru publicul roman; păstrarea în latină a unor cuvinte grecești sau chiar inserarea lor acolo unde în original lipsesc, pentru a da un „aer grecesc" piesei (e.g. *logos*).

Bibliografie

Barbiero, A. Emilia. 2016. '*Dissing*' *the* Δὶς ἐξαπατῶν. *Comic One-Upmanship in Plautus'* Bacchides în „Mnemosyne" 69, pp. 648-667.

Ernout, Alfred. 1933. Plaute. *Bacchides – Captivi – Casina*. Paris: CUF.

Ferrari, Franco. 2001. *Menandro e la commedia nuova*. Torino: Mondadori.

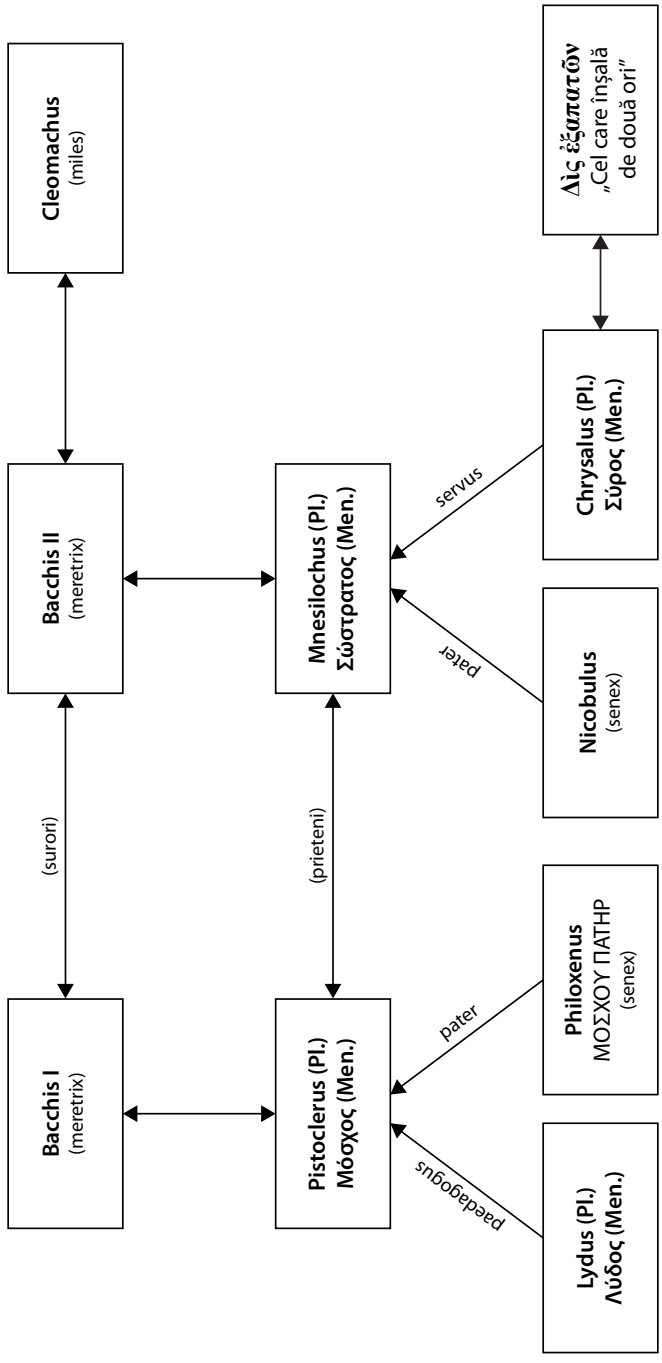
Handley, Eric W. 1968. *Menander and Plautus; a study in comparison: an inaugural lecture delivered at University College.* London: University College.

Paratore, Ettore. 1988. Tito Maccio Plauto, *Tutte le commedie*. I. Roma: Newton.

Sandbach, Francis Henry. 1972. *Menandri reliquiae selectae*. Oxford: Clarendon Press.

BDD-A28935 © 2018 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:52 UTC)

(Menandru) ΔΙΣ ΕΞΑΠΑΤΩΝ / (Plaut) BACCHIDES

BDD-A28935 © 2018 „Jozsef Attila” Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:52 UTC)